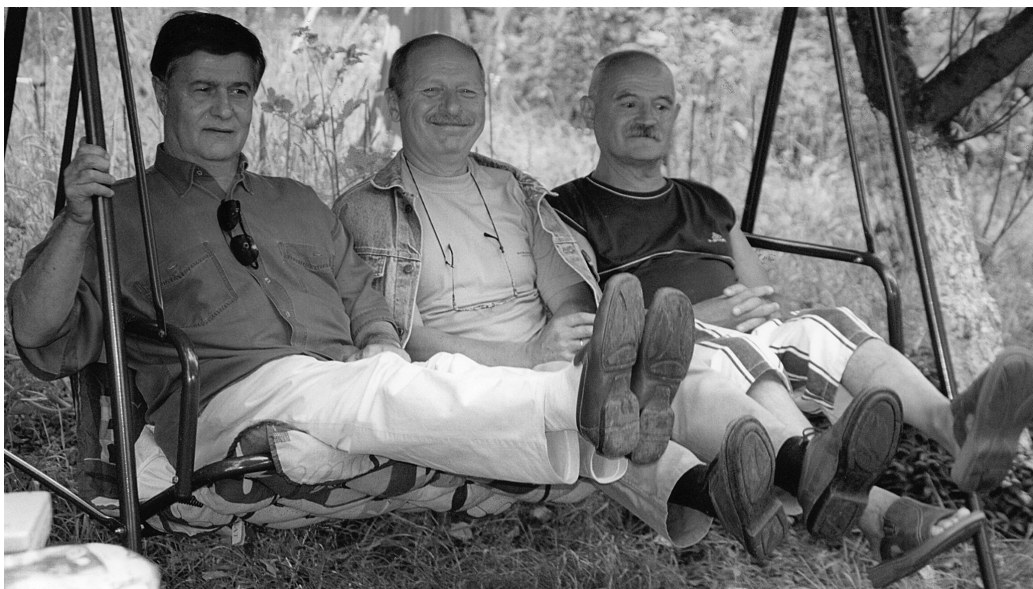

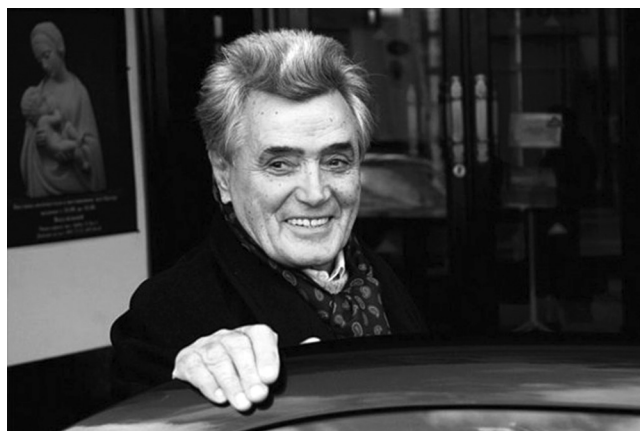

Роман Балаян, В'ячеслав Криштофович, Михайло Беліков на дачі у родини Белікових під Києвом. Усі три фото з родинного фотоархіву Олександра Белікова.

До 95-річчя Миколи Мащенка

Як свідчить уся творчість Миколи Мащенка, він був романтиком-ідеалістом – до речі, нині такі поняття рідко вживані. Він брав сюжети з недавньої історії, переносив на екран улюблені книжки свого дитинства – «Овід», «Як гартувалася сталь» та інші, менш відомі твори, а коли вже була свобода й поверталися з небуття заборонені імена, звернувся до ні разу не поставленої драми Миколи Куліша про 1920-ті роки. Але режисер був фанатом не історичного жанру, а скоріше філософського, якщо хочете, морально-філософського, хоча такого визначення й не існує. Його як кінематографіста хвилювали такі вічні поняття, як чесність, відповідальність, єдність, справедливість. Ці поняття не мають віку, вони завжди актуальні.

Микола Мащенко працював на кіностудії ім. О. Довженка з 1957 року, тривалий час ішов до самостійних постановок. Я погоджуюсь із Вадимом Скуратівським, що вершиною його творчості є фільм «Комісари» за повістю Юрія Либединського, після нього Мащенко став помітним. Ідеться про те, що один із комісарів (Громов) не сприймає перехід влади від продрозверсток до непу, висловлює свої сумніви комісару комісарів, але зроблено це так, що їхній діалог-дискусія сприймається як проблема універсальна. У фільмі знялися провідні актори – Іван Миколайчук і Костянтин Степанков. Візуально він зроблений блискуче – у вирішенні середовища дії, портретних характеристик персонажів. Вустами героя Івана Миколайчука режисер говорив про ризики втратити ідею, за яку боролися ті ж

Кінорежисер, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка Микола Мащенко.

самі комісари. Мащенко їх не так оспівував, як розкривав їхню драму. «Комісари» вийшли 1971-го й зацікавили італійця П'єра Паоло Пазоліні, на той час переможця Берлінале. Він запросив Миколу Павловича на власний фестиваль, але той не зміг поїхати. «Комісари» демонструвалися у Пізі (Італія) на МКФ «Нове в мові кіно».

Ще один незабутній фільм Мащенко – це «Іду до тебе» за сценарієм Івана Драча, поставлений до 100-річчя Лесі Українки. Сюжет узятий з її життя – нездійсненого кохання до Сергія Мержинського: вона, хвора, їде в Мінськ підтримати революціонера, про якого забули його близькі друзі. Там, самотній, він помирав. Вона пише поему «Одержима», у якій ідеться про Месію і жінку, яка любить його, але ненавидить тих, які його зрадили. Саме такі людські риси, як жертвність, готовність допомогти, були близькими Миколі Мащенко.

Про жертвність, яка стає фанатизмом, про її ціну, йдеться у фільмах «Як гартувалася сталь» та «Овід».

Згадаю фільм «Зона», який він поставив разом із Суреном

Шахбазяном 1988 року за п'єсою Миколи Куліша. Письменник показав те, що йому боліло: переродження революції й бунт чесного партійця, який протестував, кричав у очі своїм колегам про бідкування народу, але марно: його не чули, а навпаки, почали йому погрожувати Соловками. Врешті цей бунтар застрелився. Нині забутий актор Леонід Яновський показав людину в межовому стані відчаю і протесту – і показав так, що самогубство сприймається як закономірність – в нього не було іншого виходу: система витісняє критично мислячих. У фільмі, щоправда, його протест, зокрема, на вечірці, показано як брутальний, тому, коли фільм вийшов, його сприймали як перебільшення в сенсі викиду емоцій, як надмірність. В нинішній ситуації бачимо, що це не було перебільшенням. Що це була правда, яку розкривав Микола Павлович. Йому, як і головному героєві, боліло те, як спалюжено благородні ідеї рівності й братерства. У фільмі він у загостреній формі повторив думку, що прозвучала в 1971 році у «Комісарах».

Після цього була трагічна картина «Вінчання зі смертю». Актор Олег Савкін, який виконав головну роль (енкаведиста), говорив: «У фільмі «Вінчання зі смертю» лейтенант НКВС має розстріляти кількох ворогів народу. Несподівано на місці злочину опинилося сільське весілля. Згідно з інструкцією, його теж треба знищити. Дуже трагічний фільм. Нам обом було цікаво зрозуміти, як може система довести будь-кого до злочину».

Лебединою піснею Миколи Мащенка стала масштабна епопея «Богдан-Зиновій Хмельницький». Оператор картини Сергій Борденюк: «Працювали над "Хмельницьким" сім років. Коли діставали хоч якісь гроші – починали знімати. За один день на телебаченні я міг більше заробити, ніж за місяць роботи на студії імені Довженка з Мащенком, де було п'ять камер і п'ять тисяч масовки. Україна

ще не мала ліцензійного обладнання для проявки плівки Kodak, але проявляли тут. Казав йому, що на виході не матимемо зображення необхідної якості. "Не можу ж я вибрати бюджетні гроші за кордон віддавати", – відповідав Микола Павлович». Свідомість громадянина своєї країни йому цього не дозволяла.

Микола Павлович хотів показати творця української держави таким, яким він був насправді. В записнику він зауважує про майбутній фільм: «Хочу зобразити козацького полководця, гетьмана України Богдана і його лицарів, які готуються до битви за свободу як справжні спартанці. Твердо знаючи, що можуть перемогти або потерпіти поразку, вони, незалежно від результату битви, ще до її початку впевнені в своєму безсмерті, тому що безсмертна ідея, яка покликала їх на боротьбу, – визволити Батьківщину від жорстокого гніту, створити нову національну державу, незалежну ні від кого на землях, які споконвіку належали Україні».

Підсумувати творчий шлях режисера можна словами Івана Драча, який як сценарист співпрацював з ним: «... Свідомий свого покликання, Микола Мащенко безперервно творить себе і світ навколо себе. Радісно бути його друзями – не просто бути біля нього. Він з таких людей, які додають цьому світові багатства своєї буйної і перекірливої натури, він з когорти майстрів, які вміють утверджувати і вирощувати, він з когорти будителів і шукачів. Над людиною стоїть сонце нею сподіяного добра для інших людей. Над Миколою Мащенком – сонце високе і непогасне. Воно освітлює йому такі дороги в майбутньому, які будуть співмірні набутому досвіду й молодечій зухвалості його таланту».

В цей день Миколу Павловича із вдячністю згадують усі, хто його знав, любив і поважав, усі, хто з ним працював і кого він підтримував.

Лариса Брюховецька

Лист з Дніпра

На прохання відділу мистецтва Обласної універсальної наукової бібліотеки міста Дніпра наша редакція надіслала наявні примірники журналу «Кіно-Театр» за 2022 і 2023 роки. 30.11.2023 надійшла відповідь. «Добрий день, пані Ларисо! Щиро дякую Вам і від співробітників, і від користувачів бібліотеки за надіслані журнали. Ваш журнал є дуже цікавим, сучасним і потрібним. Бажаємо вашій команді творчих успіхів і всім нам найскорішої перемоги! Також вдячні Вікторії Котенок, яка надіслала нам посилку. Всього Вам найкращого! Будьте всі живі і здорові! Альбіна Лисенко». Примірник № 1 «Кіно-Театру» за 2024 рік надіслано Сумській науковій бібліотеці на її прохання.

«Голодомор. Літописці» Олександра Зінченка

Документальний мінісеріал до 90-х років Голодомору 1932–33 років від Суспільного мовлення – це літопис найжахливіших подій в історії України – голоду, штучно створеного комуністичним режимом СРСР задля знищення українського народу. Автори разом із дослідниками Голодомору шукають відповідь, чому для пояснення масштабів катастрофи недостатньо розуміти самі тільки геноцидні наміри Сталіна. Перший складник – байдужість світу. Чому світ не зреагував адекватно на загибель мільйонів людей посеред Європи? Як радянські спецслужби вводили в оману світ? Чому уряди Заходу воліли заплішувати очі на пригломшливі факти й моторошні подробиці голодних смертей, які повідомляли їхні

дипломати? У чотирьох серіях: «Столиця відчаю», «Ура Сталіну!», «Вершники апокаліпсиса» та «Тінь» автори проводять історичне розслідування. До зйомок залучили автора видання «Листи з Харкова. Голод в Україні та на Північному Кавказі в повідомленнях італійських дипломатів 1932–1933 роки» Андреа Граціозі; авторку книжки «Червоний голод. Війна Сталіна проти України» Енн Епплбом; автора книжки «Гарет Джонс. Людина, яка за багато знала» Мірослава Влеклого; авторів дослідження «Психологічні наслідки Голодомору в Україні» Вікторію Горбуну та Віталія Климчука; історика Дарію Маттінглі; директора Центру українських досліджень Кембриджського університету Рорі Фінніна; директора Українського наукового інституту в Гарварді Сергія Плохія та ін.